

Odmiany polszczyzny w szkole

Autorzy artykułów zamieszczonych w tej publikacji wielostronnie naświetlają problem odmian polszczyzny, którymi uczniowie posługują się w różnych sytuacjach komunikacyjnych i które poznają w toku edukacji polonistycznej. Wskazują na zjawiska i tendencje językowe, odzwierciedlone w wypowiedziach uczniowskich, np. „mieszanie” odmian stylistycznych, dominację kolokwialności, wulgaryzację języka. Skłaniają też do refleksji dydaktycznej, a ponadto zarysowują perspektywy dalszych badań nad zróżnicowaniem języka dzieci i młodzieży z uwzględnieniem wielorakich uwarunkowań, m.in. kulturowo-cywilizacyjnych, regionalnych i społecznych.

Redaktorki

Wydawnictwo
Uniwersytetu
Śląskiego

Katowice 2013

Odmiany polszczyzny w szkole

NR 3116

Odmiany polszczyzny w szkole

Teoria i praktyka

pod redakcją
Heleny Synowiec

przy współudziale
Marty Kubarek

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2013

[Kup książkę](#)

Redaktor serii: Dydaktyka Języka i Literatury Polskiej
Ewa Jaskółowa

Recenzent
Kazimierz Ożóg

Spis treści

Słowo wstępne (<i>Helena Synowiec</i>)	7
--	---

Jadwiga Kowalikowa

Jak się mówi i pisze w szkole? Szkic do pejzażu dydaktycznego szkolnych odmian językowych	9
---	---

Regina Pawłowska

Moda czy skuteczność w prakseologii nauczania języka polskiego w szkole . .	24
---	----

Jadwiga Wronicz

Gwara, dialekt, język regionalny	33
--	----

Leszek Bednarczuk

Głos w dyskusji nad mową mieszkańców Śląska	42
---	----

Helena Synowiec

Zróżnicowanie terytorialne polszczyzny a edukacja językowa	50
--	----

Barbara Boniecka

Czy rozmowy młodzieży są taktyczne?	66
---	----

Halina Wiśniewska

Życie wulgaryzmów w ciągu dwu wieków (1764–1994)	86
--	----

Urszula Żydek-Bednarczuk Odmiana medialna w szkole	99
Łucja Dawid Teksty literackie dla netgeneracji w kształceniu językowym	112
Małgorzata Pietrzak Odmiany polszczyzny w praktyce bibliotecznej, w pracy z czytelnikiem i użytkownikiem	129
Krystyna Gąsiorek Sprawność językowa i propozycje jej kształcenia w klasach I–III szkoły podstawowej	142
Danuta Krzyżyk Frazeologizmy o rodowodzie mitologicznym pięta Achilleśa gimnazjalistów? Wyniki badań	170
Aleksandra Zok-Smoła Uwagi o stylu wypowiedzi pisemnych uczniów szkół podstawowych	189
Anna Łobos Czytelność tekstu w wybranych podręcznikach do nauczania muzyki w szkole podstawowej	202
Marta Mytko Motywy dojrzewania biologicznego w podręcznikach gimnazjalnych (uwagi o semantyce i kształcie językowym)	220

Słowo wstępne

Szkoła jest miejscem, w którym wyraźniej niż gdzie indziej można obserwować – uwarunkowane sytuacyjnie, pragmatycznie, środowiskowo i regionalnie – współfunkcjonowanie różnych odmian polszczyzny. Problem ten od dawna interesował językoznawców i dydaktyków. O tym, że zainteresowanie nim nie słabnie, świadczy niniejsza publikacja. Ukazuje się ona w czasie, gdy pod wpływem przeobrażeń cywilizacyjno-kulturowych dokonały się zmiany w zachowaniach językowych młodzieży i w hierarchii jej wartości, a ponadto gdy po reformie systemu edukacji – sfunkcjonalizowana wiedza o języku (też o odmianach językowych) przestała być doceniana w praktyce szkolnej. Niepokoi to zarówno środowisko językoznawców, jak i polonistów.

Zaproszenie do udziału w tomie zbiorowym przyjęło kilkunastu autorów z różnych ośrodków akademickich. Ujmują oni poruszane w artykułach zagadnienia z perspektywy teoretycznej, badawczej i dydaktycznej. Koncentrują uwagę Czytelników wokół uwarunkowań używania języka mówionego i pisanego w szkole, wykorzystania go jako narzędzia przekazywania wiedzy, środka językowego działania i formacji młodzieży oraz jako wartości narodowej i kulturowej. Ponadto zwracają uwagę na potrzebę rozwijania świadomości młodzieży i nauczycieli w zakresie odmian polszczyzny, ich funkcji oraz zasięgu społecznej używalności. Opisują również cechy wypowiedzi uczniów (m.in. „mieszanie” stylów, przemożny wpływ mediów, zubożenie warstwy frazeologicznej). Upominają się o przywrócenie rangi językowi

polskiemu (nie tylko jako przedmiotowi nauczania) w szkole oraz kulturze żywego słowa.

W kilku artykułach wskazano na miejsce terytorialnych odmian polszczyzny w edukacji. Zostały doprecyzowane – nierzadko „rozmyte” w praktyce polonistycznej i społecznym obiegu – pojęcia i terminy, takie jak: „gwara”, „dialekt”, „język regionalny”. Niektóre kwestie poruszane w publikacji mają znaczenie ogólniejsze – służą podniesieniu świadomości językowej społeczeństwa, m.in. na temat statusu mowy mieszkańców Śląska jako dialektu języka polskiego.

Podstawą większości artykułów są badania empiryczne i wnikliwa obserwacja praktyki szkolnej. W kręgu zainteresowań badaczy znalazły się – oprócz odmiany dialektalnej – odmiana medialna i środowiskowa (młodzieżowa), odmiana dydaktyczna (teksty podręczników szkolnych oraz ich czytelność). W artykułach opisano kompetencje kulturowo-językowe uczniów, przejawiające się w (nie)znajomości frazeologizmów o rodowodzie mitologicznym, a także cechy stylistyczne uczniowskich wypowiedzi pisemnych. Cenne spostrzeżenia przyniosła analiza strategii komunikacyjnych w spontanicznych rozmowach nastolatków, świadczących o tym, że ich język staje się coraz bardziej zwulgaryzowany. Istotnym tłem do rozpatrywania nasilającej się wulgaryzacji języka są przedstawione w jednym z artykułów wyniki badań historycznojęzykowych nad wulgaryzmaci w dawnych wiekach.

Nie brakuje w tomie artykułów ukierunkowanych w stronę praktyki. Dotyczą one kształcenia sprawności językowej, edukacyjnych wartości internetowych powieści dla młodzieży oraz estetycznej wartości języka w pracy bibliotekarza.

Zachęcam do lektury tej publikacji, mając nadzieję, że zainspiruje ona językoznawców i dydaktyków do poszerzenia pola zainteresowań polszczyzną w szkole o nowe problemy, a nauczycieli i studentów polonistyki skłoni do przemyśleń dydaktycznych.

Helena Synowiec

Redaktor
Katarzyna Więckowska

Projektant okładki
Anna Krasnodębska-Okręglicka

Redaktor techniczny
Małgorzata Pleśniar

Korektor
Sabina Stencel

Łamanie
Damian Walasek

Copyright © 2013 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-833-226-2236-0
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-237-6
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 15,0 Ark. wyd. 16,0 Papier
Alto 100 g, vol. 1.5 Cena 24 zł (+VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Kup książkę

Leszek Bednarczuk
Barbara Boniecka
Łucja Dawid
Krystyna Gąsiorek
Jadwiga Kowalikowa
Danuta Krzyżyk
Anna Łobos
Marta Mytko
Regina Pawłowska
Małgorzata Pietrzak
Helena Synowiec
Halina Wiśniewska
Jadwiga Wronicz
Aleksandra Zok-Smoła
Urszula Żydek-Bednarczuk

Cena 24 zł (+VAT)

ISSN 0208-6336

[Kup książkę](#)

odmiany polszczyzny w szkole

